

Izglītības satura plānošanas principi vispārējā vidējā izglītībā

Skola2030 darba variants, 18.02.2019.

Nepieciešamības pamatojums

Vispārējās vidējās izglītības pakāpes mērķis ir palīdzēt jauniešiem apzināties savas intereses un spējas un sagatavoties izglītības turpināšanai augstskolā vai savai profesionālai darbībai.

Pašreizējā izglītības satura organizācija vidējās izglītības pakāpē, kur skolēni izvēlas vienu no četrām izglītības programmām (humanitārā un sociālā; matemātikas, dabaszinību un tehnikas; vispārīzglītojošā vai profesionāli orientētā virziena) ar nelielām variācijām starp tām, ir nepilnīga, jo:

- pārāk **lielais priekšmetu skaits** nedod iespēju iedziļināties. Pašlaik vidusskolēns vienlaikus mācās **18 līdz 20 mācību priekšmetu**;
- liels **obligāto priekšmetu skaits** un **sasniedzamie rezultāti**, kas vienādi attiecināms uz visām izglītības programmām, liedz atklāt un attīstīt savas intereses;
- profesionālās izglītības iestāžu, vispārīzglītojošo vidusskolu un valsts ģimnāziju audzēkņiem ir **atšķirīgs stundu skaits** vispārīzglītojošos priekšmetos (līdz pat divām reizēm), lai gan vienādi eksāmeni 12. klasē;
- Latvijas skolēnu iespējas starptautiskā salīdzinājumā ar labākajām pasaules izglītības sistēmām nav pietiekami pielīdzināmas, jo plānots samērā mazs stundu skaits katrā no mācību priekšmetiem.

Piedāvātie izglītības satura plānošanas principi vispārējā vidējā izglītībā dos skolēniem iespēju nozīmīgi vairāk mācīties sev interesējošu saturu, aptuveni 30 % mācību laika mācoties mazāku skaitu mācību priekšmetu saskaņā ar savām nākotnes interesēm un apgūstot tos padziļināti. Vispirms jauniešiem tiek dota iespēja padziļināt un vispārināt pamatizglītībā apgūto (10./11. klase), tad mācīties dziļāk, šaurākā mācību jomu lokā (11./12. klase).

Izglītības satura plānošanas principi

Plānojam, ka arī turpmāk vispārējās vidējās izglītības ieguvei skolēnam jāapgūst mācību saturs 3360 – 3780 mācību stundu apjomā trīs gados (vakara un neklātienēs izglītības programmās mazāks mācību stundu skaits), saglabājot pašreiz noteikto 36 stundu maksimālo skolēna slodzi nedēļā. Arī turpmāk vispārējās vidējās izglītības ieguve būs brīvprātīga. Mācību stundas ilgums joprojām būs 40 minūtes.

Plānotie skolēnam sasniedzamie rezultāti mācību jomās veidoti trīs mācību satura apguves līmeņos:

- **vispārīgajā** līmenī skolēns risina problēmas pazīstamās situācijās, nostiprina, vispārina un sistematizē pamatizglītībā apgūto mācību saturu, veido domāšanas paradumus. Mācību saturs vispārīgajā apguves līmenī ir obligāti apgūstama katras mācību jomas satura daļa vidējās izglītības pakāpē;
- **optimālajā** līmenī skolēns nostiprina prasmes plānot un īstenot patstāvīgu izziņas un problēmu risināšanas darbību, identificē un risina problēmas pazīstamās situācijās, veido padziļinātu konceptuālo izpratni disciplīnā ar starpdisciplināriem elementiem, demonstrē kompleksas prasmes, iegūst produkta radīšanas pieredzi. Mācību saturs šajā apguves līmenī ir būtiski svarīgs vispusīgai vispārējai vidējai izglītībai un pietiekams sekmīgai izglītības turpināšanai augstskolā;
- **augstākajā** līmenī skolēns apzināti, atbildīgi, radoši un patstāvīgi plāno un pārbauda savu izziņas darbību, patstāvīgi risina problēmas nepazīstamās, kompleksās situācijās, veido dziļu konceptuālo izpratni disciplīnā, saskata starpdisciplināras likumsakarības, mācās patstāvīgi plānot, īstenot, uzraudzīt un izvērtēt produkta radīšanas procesu. Mācību saturs šajā apguves līmenī ir padziļināts, paplašināts un būtiski svarīgs skolēna iecerēto studiju profila specializētajā virzienā.

Mācību jomās plānotos sasniedzamos rezultātus skolēni apgūst mācību priekšmetos, kurus īsteno šādosursos:

- **pamatkurss** sniedz vispārīgā vai optimālā līmeņa zināšanas, izpratni un prasmes;
- **padziļinātais** kurss sniedz augstākā līmeņa zināšanas, izpratni un prasmes;
- **specializētais** kurss sniedz specifiskas jebkura līmeņa zināšanas, izpratni un prasmes.

Skola no 1. tabulā iekļautajiem kursiem izveido savu piedāvājumu skolēnu izvēlei, izglītības programmā iekļaujot:

- vismaz divas mērķtiecīgi izveidotas padziļināto kursu kombinācijas jeb **izvēļu grozus**, iekļaujot katrā trīs padziļinātos kursus. Katrā izglītības iestādes piedāvātajā kursu komplektā jābūt vismaz vienam atšķirīgam padziļinātam kursam;
- atbilstošus pamatkursus katrā mācību jomā, izvēloties, vai skolēni mācīsies vispārīgā vai optimālā līmeņa pamatkursu un tādējādi saskaņojot to ar plānoto padziļināto kursu piedāvājumu. Lai mācītos padziļināto kursu, skolēniem jāapgūst optimālā līmeņa pamatkurss;

- izglītības iestāde atbilstoši skolēnu interesēm un izvēles grozam var piedāvāt specializētus kursus skolēna brīvai izvēlei. Specializēto kursu programmu paraugus izstrādā VISC vai izglītības iestāde saskaņā ar Valsts vispārējās vidējās izglītības standartu;
- izveido stundu plānu trim gadiem.

Skolēni pamatkursus galvenokārt mācīsies 10. un 11. klasē un padziļinātos kursus – 11. un 12. klasē atbilstoši skolas veidotajam mācību stundu sarakstam. Atkarībā no skolā īstenotās mācību priekšmetu kombinācijas, pamatkursu apguvei skolēni veltīs aptuveni 70% no mācību laika, kamēr padziļināto un specializēto kursu apguvei skolēni veltīs aptuveni 30% no mācību laika.

1. tabulā nosaukts minimālais stundu skaits visam kursam, nesadalot to pa mācību gadiem. Skola kursu var īstenot īsākā vai garākā laika posmā, piedāvājot kursu apgūt, piemēram, viena gada laikā, mācoties vidēji sešas stundas nedēļā, vai divu gadu laikā, mācoties vidēji trīs stundas nedēļā.

Prasības vispārējās vidējās izglītības ieguvei

Uzsākot mācības 10. klasē, skolēns izvēlas kādu no skolā piedāvātajiem izvēļu groziem un jebkurus citus kursus no skolas piedāvājuma, lai izpildītu vispārējās vidējās izglītības ieguves nosacījumus.

Vispārējās vidējās izglītības iegūšanai skolēns:

- apgūst mācību saturu 3360 – 3780 stundu apjomā;
- apgūst pamatkursus visās mācību jomās;
- apgūst trīs padziļinātos kursus un saistībā ar vienu no tiem veic patstāvīgu pētniecības, jaunrades vai sabiedrisko darbu;
- kārtro valsts pārbaudes darbus:
 - latviešu valodā (optimālajā vai augstākajā līmenī);
 - svešvalodā (angļu, vācu vai franču); optimālajā līmenī;
 - matemātikā (atbilstoši apguves līmenim – vispārīgajā, optimālajā vai augstākajā līmenī);
 - divos no padziļinātajiem kursiem (augstākajā līmenī);
 - aizstāv/demonstrē pētniecības, jaunrades vai sabiedrisko darbu.

Atbalsts skolām izglītības satura plānošanas principu īstenošanai

Valsts vispārējās vidējās izglītības standartā (plānots, ka IZM virzīs standartu uz apstiprināšanu valdībā šī gada martā) ir formulēti (a) sasniedzamie rezultāti vispārīgajā, optimālajā un augstākajā mācību satura apguves līmenī septiņās mācību jomās; (b) atsevišķā standarta pielikumā norādīts, kuri sasniedzamie rezultāti apgūstami katrā no mācību priekšmetu kursiem (pamatkursā, padziļinātajā kursā un specializētajā kursā).

VISC veidos kursu programmu paraugus un valsts pārbaudes darbu paraugus. Papildus VISC piedāvās mācību līdzekļu piemērus visiem pamatkursiem. Tāpat kā līdz šim, arī turpmāk skolotāji varēs veidot savas kursu programmas vai veidot jaunus specializētos kursus vispārējās vidējās izglītības standarta apguvei.

Pamatkursi, padziļinātie kursi un specializētie kursi mācību jomās

1. tabulā nosaukti ar katru mācību jomu saistītie pamatkursi, padziļinātie un specializētie kursi un to apguves nosacījumi skolēnam. Katram kursam norādīts kopējais **minimālais** mācību stundu skaits, kas nepieciešams šī kursa satura apguvei vidējās izglītības pakāpē. Piedāvāta arī alternatīva mācību stundu skaita uzskaites forma – kredītpunkts. Vienam kredītpunktam atbilst 35 mācību stundas (1 kp = 35 mācību stundas). 35 mācību stundas izvēlētas, jo šis skaitlis atbilst mācību nedēļu skaitam mācību gadā. Šāda mācību stundu skaita uzskaites forma piedāvāta, lai skolēni un skolas savā darbībā varētu rīkoties ar mazākiem skaitļiem.

1. tabula. Minimālais stundu (kredītpunktu) skaits **pamatkursos, padziļinātajos un specializētajosursos mācību jomās¹** un to apguves nosacījumi

Mācību joma	Pamatkursi ¹ (vispārīgajā vai optimālajā līm.) Visi apgūst pamatkursus katrā jomā	Padziļinātie kursi (visi augstākajā līm.) Apgūst vismaz trīs un visi apgūst "Pētniecības, radošā vai brīvprātīga darba īstenošana"	Specializētie kursi (dažādos līmeņos)
Valodu mācību joma (visi skolēni apgūst Latviešu valoda I; divas svešvalodas – angļu, franču, vācu optim. līm. (B2); otru – vismaz visp. līm. (B1))	Latviešu valoda I ² (420 – 12 kp; ³ optim. līm.)	Latviešu valoda un literatūra II (210 – 6 kp)	Trešā svešvaloda (B1; 315 – 9 kp; optim. līm.) Mazākumtautības valoda un literatūra (210 – 6 kp; optim. līm.)
	Svešvaloda I (B2; 420 – 12; kp; ^{4,5} optim. līm.)	Svešvaloda II (C1; 210 – 6 kp)	
	Svešvaloda (B1; visp. līm.)		
Sociālā un pilsoniskā mācību joma (apgūst Sociālās zinības un vēsture VAI Vēsture un sociālās zinātnes I)	Sociālās zinības un vēsture (140 – 4 kp; visp. līm.)		Visi kursi zemāk – optim. līm. Filozofija (70 – 2 kp) Reliģija (70 – 2 kp) Psiholoģija (70 – 2 kp) Politika un tiesības (70 – 2 kp) Ekonomika (105 – 3 kp) Uzņēmējdarbības pamati (140 – 4 kp)
	Vēsture un sociālās zinātnes I (245 – 7 kp; optim. līm.)	Vēsture II (210 – 6 kp)	
		Sociālās zinātnes II (210 – 6 kp)	
Kultūras izpratnes un pašizpausmes mākslā mācību joma (visi apgūst Literatūra I UN Kultūras un mākslas pamati VAI vienu no Kultūra un māksla I (vizuālā māksla/mūzika/teātra māksla)	Kultūras un mākslas pamati (105 – 3 kp; visp. līm.)		Radošā rakstīšana (140 – 4 kp; augst. līm.) Kolektīvā muzicēšana (210 – 6 kp; optim. līm.) Teātris (140 – 4 kp; optim. līm.) Vizuālplastiskā māksla (140 – 4 kp; optim. līm.) Publiskā uzstāšanās (70 – 2 kp; visp. līm.)
	Literatūra I ³ (optim. līm.)	Kultūra un māksla II (210 – 6 kp)	
	Kultūra un māksla I (vizuālā māksla; 210 – 6 kp; optim. līm.)		
	Kultūra un māksla I (mūzika; 210 – 6 kp; optim. līm.)		
	Kultūra un māksla I (teātra māksla; 210 – 6 kp; optim. līm.)		
Dabaszinātņu mācību joma (apgūst Dabaszinības VAI Fizika I, Ķīmija I, Bioloģija I un Ģeogrāfija I)	Dabaszinības (315 – 9 kp; visp. līm.)		Astronomija (70 – 2 kp; optim. līm.)
	Fizika I (245 – 7 kp; optim. līm.)	Fizika II (210 – 6 kp)	
	Ķīmija I (210 – 6 kp; optim. līm.)	Ķīmija II (210 – 6 kp)	
	Bioloģija I (105 – 3 kp; optim. līm.)	Bioloģija II (210 – 6 kp)	

	Ģeogrāfija I (105 – 3 kp; <i>optim. līm.</i>)	Ģeogrāfija II (210 – 6 kp)	
Matemātikas mācību joma (<i>apgūst Matemātika vai Matemātika I</i>)	Matemātika (210 – 6 kp; <i>visp.līm.</i>)		<i>Visi kursi – augstākajā līm.</i> Projektīvā ģeometrija (70 – 2 kp) Diskrētā matemātika (70 – 2 kp) Kompleksie skaitļi (70 – 2 kp)
	Matemātika I (420 – 12 kp; <i>optim. līm.</i>)	Matemātika un matemātiskā analīze II (280 – 8 kp)	
Tehnoloģiju mācību joma (<i>apgūst Datorika VAI Dizains un tehnoloģijas I, VAI Programmēšana I</i>)	Datorika (70 – 2 kp; <i>visp. līm.</i>)		Digitālais dizains (140 – 4 kp; <i>optim. līm.</i>) Robotika (140 – 4 kp; <i>optim. līm.</i>)
	Dizains un tehnoloģijas I (210 – 6 kp; <i>optim. līm.</i>)	Dizains un tehnoloģijas II (210 – 6 kp)	
	Programmēšana I (210 – 6 kp; <i>optim. līm.</i>)	Programmēšana II (210 – 6 kp)	
Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma (<i>visi apgūst Sports un veselība trīs gadus</i>)	Sports un veselība (315 – 9 kp; <i>optim. līm.</i>)		Valsts aizsardzības mācība (140 – 4 kp; <i>visp. līm.</i>). <i>Obligātais pamatkurss no 2024./25. m.g.</i>
Starpdisciplinārs kurss (<i>visi apgūst</i>)		Pētniecības, radošā vai sabiedriskā darba īstenošana (70 – 2 kp)	`

¹ Tabulā iekavās pie katra kursa norādīts minimālais kopējais stundu skaits kursa apguvei. Izglītības iestāde var stundu skaitu palielināt pēc nepieciešamības.

² Kursu nosaukumos izmantota romiešu ciparu numerācija “I” pamatkursiem un “II” padziļinātajiem kursiem, lai norādītu pēctecību.

³ “Latviešu valoda I” un “Literatūra I” kursiem norādīts kopējais stundu skaits. Skola to var variēt pēc saviem ieskatiem vai piedāvāt vienu integrētu kursu.

⁴ Visi skolēni vidējās izglītības pakāpē mācās vismaz divas svešvalodas. Vienu no ES oficiālajām valodām – angļu, franču vai vācu – skolēni apgūst vismaz līdz optimālajam (B2) līmenim (“Svešvaloda I”); otru svešvalodu – angļu, franču, vācu vai krievu – skolēni apgūst vismaz līdz vispārīgajam (B1) līmenim (“Svešvaloda”). Skola var piedāvāt svešvalodas apgūt līdz augstākajam (C1) līmenim.

⁵ Nosaukts kopējais minimālais stundu skaits vienas svešvalodas apguvei līdz B2 līmenim (“Svešvaloda I”) un otras svešvalodas apguvei līdz B1 līmenim (“Svešvaloda”).

Ieteicamie izvēļu grozi vispārējā vidējā izglītībā

Skolā jāsteno vismaz divas padziļināto kursu kombinācijas jeb izvēļu grozi, katrā izvēļu grozā iekļaujot vismaz vienu atšķirīgu kursu no pārējiem izvēļu groziem. Skolas var izvēlēties no VISC ieteiktajiem vai veidot no VISC piedāvājuma atšķirīgus izvēļu grozus. Specializētie kursi skolēna brīvai izvēlei norādīti tikai orientējoši. Izvēļu grozos nav iekļauti katrā mācību jomā obligāti apgūstamie pamatkursi.

1. grozs. *Skolēniem, kurus interesē vēsture, filozofija, filoloģija, teoloģija, kultūras mantojums kā nozares.*

Padziļinātie kursi: Latviešu valoda un literatūra II, Vēsture II, Kultūra un māksla II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Svešvalodas II, Sociālās zinātnes II, Kultūra un māksla I (vizuālā māksla/mūzika/teātra māksla) u. c.

2. grozs. *Skolēniem, kurus interesē vēsture, filoloģija, tulkošana.*

Padziļinātie kursi: Vēsture II, Svešvaloda II, Latviešu valoda un literatūra II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Trešā svešvaloda, Kultūra un māksla II, Sociālās zinātnes II, Ģeogrāfija II, Publiskā uzstāšanās u. c.

3. grozs. *Skolēniem, kurus interesē studijas un profesionālā darbība kultūras nozarē – digitālajā dizainā, reklāmā, izdevējdarbībā, kino, interaktīvajos medijos.*

Padziļinātie kursi: Kultūra un māksla II, Dizains un tehnoloģijas II, Vēsture II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Svešvalodas II, Radošā rakstīšana, Publiskā uzstāšanās, Digitālais dizains, Uzņēmējdarbības pamati u. c.

4. grozs. *Skolēniem, kurus interesē studijas un darbība kādā no radošās pašizpaušmes veidiem – izpildītājmāksla (teātris, scenogrāfija, aktiermāksla, deja, mūzika), vizuālā māksla (glezniecība, tēlniecība, grafika).*

Padziļinātie kursi: Latviešu valoda un literatūra II, Kultūra un māksla II, Dizains un tehnoloģijas II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Kultūra un māksla I (mūzika/teātra māksla/vizuālā māksla), Digitālais dizains, Teātris, Vizuālplastiskā māksla u. c.

5. grozs. *Skolēniem, kuri vēlas studēt politiku, jurisprudenci, diplomātiju, sociālās zinātnes.*

Padziļinātie kursi: Sociālās zinātnes II, Ģeogrāfija II, Svešvaloda II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Vēsture II, Latviešu valoda un literatūra II, Kultūra un māksla II u. c.

6. grozs. *Skolēniem, kuri vēlas studēt ekonomiku vai nodarboties ar uzņēmējdarbību.*

Padziļinātie kursi: Sociālās zinātnes II, Matemātika un matemātiskā analīze II, Dizains un tehnoloģijas II,

Citi iespējamie kursi, piemēram, Uzņēmējdarbības pamati, Ģeogrāfija II, Svešvalodas u. c.

7. grozs. *Skolēniem, kuri plāno studēt inženierzinātnes ar blakus nodomu par uzņēmējdarbību.*

Padziļinātie kursi: Matemātika un matemātiskā analīze II, Fizika II, Sociālās zinātnes II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Programmēšana I, II, Robotika, Dizains un tehnoloģijas I, II, Uzņēmējdarbības pamati, Svešvalodas u. c.

8. grozs. *Skolēniem, kurus interesē ķīmija, fizika kā nozares, plāno studēt fiziku, ķīmiju vai inženierzinātnes.*

Padziļinātie kursi: Fizika II, Ķīmija II, Matemātika un matemātiskā analīze II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Latviešu valoda un literatūra II, Svešvalodas, Programmēšana I, II, Robotika, Sociālās zinātnes II u. c.

9. grozs. *Skolēniem, kurus interesē matemātika kā nozare, studijas matemātikas vai IKT nozarē, t. sk. datorspēļu, interaktīvās programmatūras izstrāde.*

Padziļinātie kursi: Matemātika un matemātiskā analīze II, Programmēšana II, Svešvaloda II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Robotika, Digitālais dizains, Svešvalodas, Sociālās zinātnes II u. c.

10. grozs. *Skolēniem, kurus interesē vides zinātnes, ģeogrāfija, ģeoloģija, bioloģija kā nozares, plāno studēt atbilstošajās nozarēs.*

Padziļinātie kursi: Bioloģija II, Ģeogrāfija II, Sociālās zinātnes II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Ķīmija II, Fizika II, Latviešu valoda un literatūra II, Svešvalodas, Kultūra un māksla I, II, Psiholoģija, u. c.

11. grozs. *Skolēniem, kurus interesē bioloģija, medicīna, veterinārija, farmācija, uzturzinātne kā nozares, plāno studēt atbilstošajās nozarēs.*

Padziļinātie kursi: Bioloģija II, Ķīmija II, Sociālās zinātnes II.

Citi iespējamie kursi, piemēram, Fizika II, Matemātika un matemātiskā analīze II, Latviešu valoda un literatūra II, Svešvalodas, Kultūra un māksla I, II, Psiholoģija u. c.